

Svaz chovatelů českého strakatého skotu, z. s.

CESTR
svaz chovatelů
českého strakatého skotu

ŠLECHTITELSKÝ PROGRAM

PLEMENE MONTBELIARDE

Listopad 2024

1. Úvod

Na základě ustanovení zákona 154/2000Sb. ve znění pozdějších předpisů „Zákon o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat (Plemenářský zákon)“, došlo k přenesení odpovědnosti za realizaci programu šlechtění na uznaná chovatelská sdružení.

2. Cíl a poslání šlechtitelského programu

Svaz chovatelů českého strakatého skotu, z. s. (dále Spolek) zpracoval šlechtitelský program montbeliarde, který udržuje a rozvíjí cenné genetické vlastnosti zvířat plemene. Šlechtitelský program je zaměřen na plemenná zvířata s využitím integrace i genů ze zahraničních populací. Ve šlechtitelském programu jsou formulovány profesionální postupy nezbytné k vytvoření dlouhodobé funkční populace s rentabilní produkcí mléka i masa a příznivými schopnostmi pro chov plemene ve výrobních podmínkách České republiky.

Hlavním cílem šlechtitelského programu je definovat a systematizovat prvky šlechtitelské práce s cílem zlepšování chovatelské a genetické hodnoty zvířat účastnících se na šlechtitelském programu. Šlechtitelský program obsahuje zásady a postupy platné pro všechny chovatele a organizace zapojené do šlechtitelského programu na regionálním území, kterým je Česká republika.

Plemeno montbeliarde je považováno za světové plemeno, jehož jedinci chovaní na území České republiky tvoří subpopulaci. Šlechtitelský program je otevřený využívání imigrace genů z celosvětově otevřené populace montbeliarde. Šlechtitelský program je v souladu s mezinárodními standarty a závazky a je zárukou objektivního hodnocení pro potřeby chovatelů. Zabezpečuje, aby tato činnost byla nástrojem ke zvyšování genetické hodnoty plemene montbeliarde, jejich cílevědomého rozmnožování a zachování genetické rozmanitosti, a napomáhá konkurenceschopnosti na zahraničních trzích.

Spolek se při řízení šlechtitelského programu řídí doporučeními dalších mezinárodních organizací, které se týkají šlechtění, testů výkonnosti, genetického hodnocení a ověřování původu zvířat (ICAR, Interbull).

Spolek plní funkci uznaného chovatelského sdružení na území České republiky ve smyslu plemenářského zákona a nařízení EU 2016/1012.

Šlechtitelský program je realizován v úzké spolupráci s pověřenou osobou podle plemenářského zákona, která zabezpečuje technické činnosti pro jeho realizaci. Kontrola užitkovosti je prováděna v ČR na základě smluvních ujednání mezi jednotlivými chovateli a oprávněnými osobami, aniž by byla dotčena odpovědnost Spolku na řízení šlechtitelského programu. Šlechtitelský program se vztahuje na zvířata chovaná na území České republiky na dobu 10 let.

Program vychází z rozhodujícího vlivu chovatelů na šlechtění jednotlivých stád a tím i jejich podílu a zodpovědnosti na šlechtění celé populace. Vlastní činnost Spolku je orientována především na náležitosti, které jsou společným zájmem všech chovatelů a jsou významné pro celé plemeno, jeho výkonnost a jeho postavení v rámci světové montbeliarde populace. Program předpokládá spolupráci Spolku s plemenářskými a inseminačními společnostmi. Předpokládá se

ovšem, že podle rychlosti plnění stanovených cílů a parametrů může již v průběhu zmíněné doby dojít k novelizaci (zvýšení či zlepšení) některých užitkových a hodnotových parametrů. V opačném případě automaticky platí tyto cíle i do dalších let.

2.1. Historie chovu montbeliarde

Plemeno patří mezi horská strakatá plemena a vzniklo v 18. století ve Francii v departementu Doubs, a to překřížením domácího skotu simentálským plemenem. Plemeno bylo uznáno v roce 1889, odkdy je také vedena plemenná kniha. Na rozdíl od ostatních strakatých plemen bylo od počátku šlechtěno sice na kombinovaný užitkový typ, ale výrazněji na mléčnou užitkovost. Původem je příbuzné s ostatním evropským červenostrakatým skotem, včetně českého strakatého, kde mluvíme o fylogeneticky příbuzných plemenech Montbeliard je prošlechtěný na produkci mléka vhodného k výrobě sýrů a ve Francii tvoří 14 % veškerého dojeného skotu.

Mimo Francii je montbeliardský skot chován v Belgii, Dánsku, Švýcarsku, Itálii, Německu a v Polsku a vyskytuje se i mimo Evropu. Hlavní oblastí chovu je severovýchodní Francie. Chová se zde pastevním způsobem se sezónním zimním telením k produkci jatečných telat, kříženců masných plemen. Plemeno bylo přechodně zušlechťováno červeným holštýnským skotem a na konci 20. století bylo využito při šlechtění strakatého skotu v Německu, ve Švýcarsku a v České republice.

V chovu plemene montbeliarde se budou, stále více prosazovat jeho nejnámější přednosti, což jsou především znaky chovatelské funkčnosti (tzv. fitness). Preferována bude nejvíce dlouhověká výkonnost, plodnost, špičková konverze živin z objemné píče, nízký obsah somatických buněk a lehký průběh porodů, jako předpoklady zefektivnění chovu s potenciálním uplatněním především v produkci biopotravin u pastevních systémů. Stěžejní roli bude hrát mimořádně vysoký obsah bílkovin v mléce s téměř výhradním, pro nejvyšší sýrařskou výtěžnost prokázaným, typem kapa kaseinu BB, a současně preference vyššího (75-100 %) zastoupení alely beta kaseinu typu A2 (tzv. "nízko alergické mléko") u skotu, jak bylo zjištěno z rozborů jejich DNA.

2.2. Současný stav plemene, jeho charakteristika

Montbeliardský skot je plemeno středního až velkého tělesného rámce, dospělé krávy dosahují hmotnosti 650–750 kg. Je středně dobře osvalený s jemnou kostrou, hrudník je plošší, prostorný u starších krav. Klouby jsou suché, paznehty dobře utvářené. Vemeno je pravidelné, prostorné, vysoce upnuté s dlouhou základnou. Zbarvení je červenostrakaté, končetiny jsou bílé, stejně tak i hlava je bílá, někdy s menšími červenými skvrnami v okolí očí.

Na základě posledních výsledků dosažených v KU v ČR v roce 2024 u zvířat zařazených jako plemeno montbeliarde Prvotelky 7 642 kg mléka, 4,00 % tuk, 3,61 % bílkovina, věk otelení 26/07, další laktace 9 052 kg mléka, 3,94 % tuk, 3,63 % bílkovina, celkově 8 719 kg mléka 3,96 % tuk, 3,60 % bílkovina, lze dosažitelnou a efektivní úroveň průměrné mléčné užitkovosti v populaci plemene montbeliarde zatím odhadnout dle výše zmíněných a také zahraničních údajů na cca 8 000 – 9 500 kg mléka. Vývoj užitkovosti bude především odvislý od skutečnosti, v jakých stádech bude montbeliardský skot chován. Zda spolu s českým strakatým skotem, či

případně bude-li držen v samostatných stádech.

Snaha po zvyšování mléčných složek a sýrařské výtěžnosti mléčných bílkovin z mléka je určitými mlékárnami postupně více a více oceňována, proto může být důležitým stimulem k určitému rozvoji montbeliarského skotu.

Předpokládá se, že stavy krav se budou mít tendenci setrvávat na současném stavu, k datu 3.9.2024 je zapsáno 4 495 krav, telat-jalovic 2 300 kusů, telat-býčků 1 1600 a plemenných býků je evidováno 502. Protože však jde v České republice o plemeno, které je používáno často v kombinaci s plemenem českého strakatého skotu a jsou uváděna jako fylogeneticky příbuzná plemena, je těžké odhadnout na jaké výši se stavy mohou ustálit

Z toho reálně předpokládaný cíl:

- zapojeno v kontrole mléčné užitkovosti 98 – 100 % krav
- zapsáno v PK 90 – 100 % krav
- aktivní populace (hrubý odhad a předpoklad) cca 2000 – 3000 krav

Na webových stránkách Spolku¹ jsou dostupné ročenky. Které přiblíží vývoj a trendy v populaci montbeliarde. Tyto Výroční zprávy (Annual Report) Spolek vydává i v tištěné formě a zasílá členům i nečlenům Spolku. V evropských zemích se stále důrazněji prosazuje multifunkční pojetí významu chovu skotu v celé soustavě zemědělství a ochrany i kultivace životního prostředí.

Plemeno montbeliarde, které zaujímá v řadě evropských zemí významný podíl na celkových stavech skotu má v tomto procesu nezastupitelné postavení. Svým oboustranným produkčním zaměřením se uplatňuje efektivně ve všech produkčních systémech i oblastech. Je možno konstatovat, že jeho domestikace a využitelnost je celosvětová.

2.3. Užitkový typ a směry šlechtění

Plemeno montbeliarde, jako jedno z nejstarších plemen se výborně osvědčil jak ve Francii, tak v řadě dalších zemí pro svoje všestranné produkční využití, menší náročnost, výtečnou konverzi živin z objemné píče, hospodárnost chovu, lehčí porody, výbornou plodnost a přizpůsobivost ve všech výrobních oblastech. Díky velmi klidnému temperamentu a mimořádně snadné ovladatelnosti, může být chován ve všech produkčních směrech, zásadně však v nevázných technologických systémech.

Plemeno montbeliarde bude proto i nadále šlechtěno na kombinovaný užitkový typ, který tvoří společný základ pro využití jak ve stádech dojeného skotu, tak pro výběr zvířat pro specializovaný masný program.

Zásadní důraz bude kladen v procesu šlechtění na účinné zlepšování kvalitativních parametrů mléka a masa, obsah BB kapa kaseinu, A2A2 beta kaseinu a na soubor vlastností a znaků, které napomáhají snižování nákladů a zvyšování hospodárnosti chovu zejména znaky fitness.

Plemeno je proto i nadále šlechtěno na kombinovaný užitkový typ, který tvoří společný základ pro využití jak ve stádech dojeného skotu, tak pro výběr zvířat pro specializovaný masný program. Pro tyto účely jsou býci s osvalením, které je hodnoceno v rámci základního výběru

¹ www.cestr.cz

známkou 6 a vyšší a mají nadprůměrné růstové vlastnosti zařazení do třídy **oddělení M** – třída v rámci hlavního oddílu PK u plemenů podle určených kritérií (tzv. masní býci M).

3. Plemenná kniha a zápis zvířat

Vedení plemenné knihy, tj. zejména struktura PK, podmínky zápisu plemenných zvířat do PK apod. se řídí ŘPK montbeliarde, který je povinnou metodikou a nedílnou součástí šlechtitelského programu.

Technické vedení plemenné knihy zabezpečuje pro Spolek ČMSCH, a.s. na základě smluvního vztahu.

4. Chovný cíl

4.1. Hlavní směry chovného cíle

Cílem je intenzivní, stabilní a hospodárná produkce mléka a masa vysoké kvality, dosahovaná za přiměřených nákladů.

Tyto požadavky charakterizuje:

- a) Kombinovaný maso-mléčný užitkový typ.
- b) Zdůraznění kvalitativních ukazatelů produkce, zejména:
 - u mléka – obsah bílkovin, BB kapa kasein, A2A2 beta kasein, nízký obsah somatických buněk
 - u jatečního skotu – zařazení podle systému SEUROP převážně do třídy U a jemné mramorování masa.
- c) Zdůraznění ukazatelů fitness, zejména: dlouhovýkonnost, snadné porody, vitalita telat, adaptabilita, pastevní schopnost.
- d) Pevná konstituce a dobrý zdravotní stav, zejména mléčné žlázy.
- e) Harmonické a funkční utváření tělesných partií, hlavně vemene a končetin, jemná pevná kostra, střední až větší tělesný rámec, dobré osvalení a šířkové i hloubkové rozměry.
- f) Cílem je pravidelné zabřezávání, snadné porody a produkce životaschopných telat.
- g) Odolnost vůči onemocněním (mastitidy, onemocnění končetin, poruchy plodnosti, eliminace genetických vad).
- h) V chovu montbeliardského skotu se budou, stále více prosazovat jeho nejznámější přednosti, což jsou především znaky chovatelské funkčnosti (tzv. fitness). Preferována bude nejvíce dlouhověká výkonnost, plodnost, špičková konverze živin z objemné píče, nízký obsah somatických buněk a lehký průběh porodů, jako předpoklady zefektivnění chovu s potenciálním uplatněním především v produkci biopotravin u pastevních systémů. Stěžejní roli bude hrát mimořádně vysoký obsah bílkovin v mléce prokázaným, typem kapa kaseinu BB a zastoupení alely beta kaseinu typu A2 (tzv. "nízko alergické mléko") u tohoto plemene, jak bylo zjištěno z rozborů jejich DNA.

Konkrétní požadavky lze vyjádřit následujícími parametry hlavních ukazatelů s tím, že v jednotlivých chovech se mohou odlišovat v souladu s jejich výrobními podmínkami a ekonomickými potřebami.

4.2. Základní parametry chovného cíle

Mléčná užitkovost	
Prvotetek	7 600 – 8 000 kg mléka
Dospělých krav	8 500 – 9 500 kg mléka
Obsah bílkovin v mléce	nejméně 3,6 %
Obsah tuku v mléce	4,0 – 4,1 %
Produkční využití dojnic	5 – 6 laktací

Masná užitkovost	
Denní přírůstek ve výkrmu býků	1 300 g a vyšší
Jatečná výtěžnost žirných býků	59 – 60 %

Ranost	
Věk při 1. zapuštění	16 – 18 měsíců
Věk při 1. otelení	26 – 28 měsíců

Plodnost	
Servis perioda	do 100 dní
Inseminační index	do 1,8
Březost po 1. inseminaci	Jalovice 60 – 70 %, krávy 50 – 60 %
Mezidobí	380 – 390 dní

4.3. Standard plemene

Hmotnost jalovic ve věku 12 měsíců	340 – 360 kg
Hmotnost jalovic při 1. zapuštění	420 – 450 kg
Hmotnost v dospělosti:	
- Krav	650 – 750 kg
- Býků	1 200 – 1 300 kg
Výška v kříži dospělých:	
- Krav	140 – 144 cm
- Býků	152 – 160 cm

Mléčná užitkovost ve světě: [Home page of the ICAR, The International Committee for Animal Recording – Network. Guidelines. Certifications.](#)

ICAR – Kontrola užitkovosti: [ICAR - Kontrola užitkovosti \(KU\) - Plemenná kniha - ČMSCH, a.s. \(cmsch.cz\)](#)

U šlechtění se postupně přechází na přímou selekci pomocí plemenných hodnot odolnosti vůči onemocněním. Důležitým hlediskem je eliminace, příp. regulace projevu dědičně

podmíněných vad. Spolek přijímá opatření k eliminaci a omezení výskytu geneticky podmíněných vad podle vývoje populace a světového poznání. V souladu s vědeckým a technologickým vývojem jsou ve šlechtění využívány možnosti molekulární genetiky a SNP technologie u genotypovaných zvířat.

5. Selekční program

5.1. Původ, sledované vlastnosti a hodnocení zvířat

5.1.1. Zjišťování původu

- a) Původ zvířat se zaznamenává podle zásad vedení ústřední evidence a automatizovaného zpracování dat kontroly užitkovosti a inseminace. Zvířata musí být řádně a včas označována identifikačními prostředky, způsobem a v termínech stanovených vyhláškou MZe ČR č.136/2004. Součástí kontrolního systému může být kontrola prvotních dokladů u chovatele, především pracovníky plemenářské inspekce. Dále je systém ověření původu pomocí DNA.
- b) Importovaná zvířata, semeno, embrya a oocysty se zapisují na základě dokladů vystavených zahraniční chovatelskou organizací.

5.1.2. Sledované znaky a vlastnosti

- a) Testování a posuzování znaků mléčné užitkovosti se provádí v systému kontroly užitkovosti (KU) podle metody mezinárodní organizace pro kontrolu užitkovosti ICAR.
- b) Kontrola mléčné užitkovosti u krav v jednotlivých chovech je jedním ze základních chovatelských opatření, které slouží chovatelům a šlechtitelům, pro selekci zvířat, práci se stádem, získává data pro výpočty plemenných hodnot v kontrole dědičnosti a je zároveň zdrojem informací upozorňujících na nedostatky managementu v oblastech výživy, zoohygieny a prevence.
- c) Česká republika je členskou zemí ICAR prostřednictvím Českomoravské společnosti chovatelů, a.s., která také odpovídá za provádění kontroly užitkovosti v České republice.
- d) Na webových stránkách ČMSCH, a.s. je ke stažení Zásady provádění kontroly mléčné užitkovosti.²
- e) Pro základní metodické postupy testování a posuzování a odhadu plemenné hodnoty jsou určující směrnice ICAR a metodiky schválené a přijaté EVF (Evropským sdružením strakatého skotu). O změnách základních metodických postupů kontroly užitkovosti a zkoušky dědičnosti, odvozených z mezinárodních uzancí rozhoduje Spolek na základě odborné diskuse a vyjádření Spolkových orgánů.
- f) Dojitelnost – rychlost dojení u dcer mladých býků, matek býků, a dalších krav podle možnosti a podmínek dojíren se zjišťuje v rámci kontroly užitkovosti.
- g) Zevnějšek se zjišťuje u dcer mladých býků, u matek býků a na žádost chovatele u všech

² [Metodiky, tiskopisy KU - Kontrola užitkovosti \(KU\) - Plemenná kniha - ČMSCH, a.s. \(cmsch.cz\)](#)

prvotek ve stádě, příp. u dalších krav. Lineární popis jednotlivých tělesných partií, osvalení, sledování vad a souhrnné hodnocení zevnějšku probíhá podle mezinárodně harmonizované metodiky. Hodnocení zevnějšku pro účely kontroly dědičnosti zajišťují bonitéři českého strakatého skotu.

- h) Ke sledování reprodukčních ukazatelů slouží údaje v databázích ČMSCH, a.s. Jedná se o data zapaštění, počet zapaštění, zabřeznutí, datum otelení. Ranost je sledována podle věku při prvním otelení.
- i) Průběh porodu, vícečetné porody a ztráty telat u všech plemenic jsou shromažďovány na základně prvotní evidence v chovech. Trvalou pozornost je nadále potřeba věnovat kvalitě těchto záznamů, za které zodpovídá chovatel.
- j) Genetický typ (DNA) se stanovuje u jalovic, krav, vybraných jako využitelné matky býků, u krav a jalovic při prodeji embryí, pro kontrolní činnost plemenné knihy a na žádost chovatele i u dalších plemenic. Genetický typ se využívá býků vybraných pro plemenitbu.
- k) Sledování a evidování nositelství genetických odlišností (kaseiny A2A2, bezrohost) a genetických vad umožňuje rychlý rozvoj molekulárně genetických metod a SNP technologií. Spolek proto sleduje vývoj v jednotlivých zemích ve spolupráci s ČMSCH, a.s. a výzkumnými pracovišti. Spolek uplatňuje taková opatření, která zajistí účinnou eliminaci dědičných vad bez významnějšího snížení genetického zisku. Přitom respektuje postupy realizované v zahraničí v populaci montbeliarde. Přijatá opatření Spolek zveřejňuje na svých webových stránkách. Značení a evidování statusu nositelnosti genetických odlišností a vad je součástí evidence plemene, včetně jejich zveřejnění v dokumentech plemenné knihy (zootechnické osvědčení, POP a další).
- l) Pro efektivní selekci je třeba využívat nové znaky. Jedná se zejména o znaky zdraví, eventuálně další znaky. Spolek se aktivně podílí na zavádění systematického sběru dat o výskytu onemocnění, aby mohly sloužit k odhadu plemenných hodnot odolnosti vůči těmto onemocněním. Jedná se zejména o sledování výskytu mastitid, infekčních a neinfekčních onemocnění paznehtů.

Rozsah sledovaných vlastností a znaků bude Spolek dále upřesňovat, eventuálně rozšiřovat podle stupně poznání vědeckého a technologického pokroku zájmu a potřeb chovatelů a zpracovatelů podle ekonomických možností.

5.1.3. Genetické hodnocení zvířat

V současné době je nejaktuálnější zavádění genomické selekce do hlavních úseku šlechtění. Selektce zvířat se stále více přesouvá do kategorií mladých zvířat na základě genomických plemenných hodnot, kdy dochází k podstatnému zkrácení generačního intervalu a zvýšení genetického zisku zvláště u znaků s nízkou dědivostí.

Základním cílem hodnocení zvířat je spolehlivý odhad plemenné hodnoty. Hlavním selekčním kritériem je selekční index dle GZW (případně index ISU), který je stanoven jednodukovou metodou výpočtu, kde aktuální váhy v roce 2023 jsou nastaveny takto: z 38 % z PH Mléka 18% PH Masa a z 44% PH Fitness. Vždy aktuální složení indexu GZW při případných přepočtech je publikováno na webových stránkách Spolku. U plemene montbeliarde se v zahraničí pracuje s hodnotami dle francouzského indexu ISU, který má váhy výpočtu

nastaveny 45 % PH Mléka, 18% reprodukce, 14,5% zdraví vemene, 12,5% morfologie – vemeno, stavba těla, záď a osvalení, 10% dlouhověkost. Z těchto důvodů a také pro značnou podobnost šlechtitelských cílů francouzské a naší domácí populace, bude Spolek větší měrou v praxi postupně využívat a reflektovat francouzský selekční index ISU s přihlédnutím k některým českým odlišnostem, jako je třeba razantnější zaměření na kvalitu kaseinů a poněkud větší váhu na osvalení a masnou užitkovost části programu.

Předpokladem zvýšení přesnosti odhadu PH a tím také přesnosti selekce je průběžné zdokonalování metod kontroly dědičnosti všech sledovaných vlastností ve spolupráci s výzkumnými pracovišti. Zavedení jakýkoliv změn je možné jen v souladu s metodami ICAR a Interbull. Po odsouhlasení RPK a předchozí odborné diskusi na základě vyjádření uznávaných odborníků. Zefektivnění selekce vyžaduje také další vývoj či úpravu souhrnných selekčních indexů pro hlavní úseky selekce.

5.2. Selekce zvířat v jednotlivých úsecích šlechtění

Výběr selekce potomstva se provádí s ohledem na využití potomstva vybraných jedinců při šlechtění. Výběrovou základnu tvoří chovy zapsané v Plemenné knize montbeliarde. Zařazení do oddílů a tříd PK se řídí ustanoveními ŘPK.

5.2.1. Matky býků

Pro zatím velmi nízký počet čistokrevných montbeliardských zvířat v ČR je současně prakticky nemožné si představit ucelený selekční program bez nejužší spolupráce se zahraničím, především francouzskými spolky.

Jako hlavní orientační hledisko při selekci býků i plemenic je nejčastěji využíván a Spolkem doporučen chovatelům francouzský selekční index ISU, s jehož hodnotami a konstrukcí jsou chovatelé v ČR průběžně seznamováni.

- a) Jako doprovodné a orientační hledisko při selekci býků i plemenic je využíván a Spolkem doporučen selekční index GZW, s jehož hodnotami a konstrukcí jsou chovatelé v ČR průběžně seznamováni.
- b) Doporučuje se využití 5 % nejlepších plemenic z aktuálního ročníku narození.
- c) Na skladbě matek býků se podílí tyto zdroje:
 - Domácí populace jalovic a krav.
 - Jalovice a krávy narozené z dovezených embryí z předních zahraničních populací, jejich dcery či vnučky.
- d) Selekční kritéria a hranice pro výběr domácích matek býků stanovuje pokyn RPK – Selekční kritéria matek býků – otců býků, který je zveřejněn na webových stránkách Spolku.³
- e) Špičkové matky býků, popř. jalovice s vynikající rodokmenovou hodnotou, se doporučuje využít pro ET, doporučuje se zde využít 5 % nejlepších plemenic
- f) Hodnocení zevnějšku provádí nezávislí bonitéři.
- g) Při výběru matek býků je nutné zohlednit zjištěné nositelství nežádoucích genů nebo sledovaných dědičných vad.

³ [Šlechtitelský program | ČESTR \(cestr.cz\)](http://www.cestr.cz)

- h) U matek býků se požaduje také dobrá plodnost a zdravotní stav.

5.2.2. Otcové býků

- a) V pozici otců býků se využívají nejlepší plemenci celosvětově otevřené montbeliarde populace.
- a) Základním ukazatelem je hodnota selekčního mezinárodně používaného indexu GZW. Jako doprovodné a hlavní orientační hledisko při selekci býků i plemenic je nejčastěji využíván a Spolkem doporučen chovatelům francouzský selekční index ISU, s jehož hodnotami a konstrukcí jsou chovatelé v ČR průběžně seznamováni.
- b) Využívají se genomické plemenné hodnoty a přitom platí, že k produkci synů by se měli počítat býci ze skupiny nejlepšího 1% z hodnocených býků v populaci. Při výběru otců býků je nutné zohlednit zjištěné nositelství nežádoucích genů nebo sledovaných dědičných vad.
- c) Selekční kritéria a hranice pro výběr otců býků stanovuje pokyn Rady PK – Selekční kritéria matek býků – otců býků, který je zveřejněn na webových stránkách Spolku.⁴

5.2.3. Selekce býků

5.2.3.1. Produkce a výběr býků do plemenitby

- a) Býci plemene montbeliarde využívaní v inseminaci budou vybíráni z odchoven plemenných býků nebo přímo na inseminačních stanicích. U býků používaných výhradně v přirozené plemenitbě je možný odchov u chovatele, který se řídí příslušným pokynem RPK, jež je zveřejněn na webových stránkách Spolku.
- b) Selekční kritéria a hranice pro výběr býků do plemenitby jsou definovány v metodice kontroly masné užitkovosti pro český strakatý skot a fylogeneticky příbuzná kombinovaná plemena. Podmínky výběru býků do inseminace nebo přirozené plemenitby upravuje samostatný pokyn RPK.
- c) Zahraňní býci zařazovaní do testace v České republice musí při příchodu na ISB projít základním výběrem.
- d) Při výběru býka do plemenitby se se přihlíží i k dalším hospodářsky významným vlastnostem rodičů a k funkčnímu utváření zevnějšku býka bez zjevných vad a genetických poruch.
- e) Konečné rozhodnutí o zařazení býka do inseminace nebo přirozené plemenitby přísluší po provedeném ohodnocení pracovníkem Spolku, majiteli býka.

5.2.3.2. Prověření mladých býků podle potomstva

- a) U býků určených pro využití v inseminaci majitelé organizují připarování, jehož cílem je získání dostatečného počtu informací o vlastnostech dcer pro zvýšení spolehlivosti odhadu PH býka. Posouzení býka podle výkonosti potomstva je jednou z nejdůležitějších fází výběru a významnou součástí šlechtitelského programu.
- b) Do testovacího připarování se zahrnují především býci z domácí produkce. Používané

⁴ [Šlechtitelský program | ČESTR \(cestr.cz\)](http://www.cestr.cz)

býky je možné doplnit omezeným počtem býčků z dovozu v počtu odpovídajícím rozsahu populace. Býci jsou zařazováni do testovacího přípařování co nejdříve po výběru a přípravě na inseminační stanici, optimálně do 13. měsíců věku.

- c) Rozsah testovacího přípařování musí umožnit nejméně 200 zabřezlých plemenic po každém testovaném býku. Žádoucí je určit pro testovací přípařování nejméně 20 % z počtu I. inseminací a uplatnit ho přednostně u prvotetek. Po skončení periody testovacího přípařování se přeruší využití býka na dobu nejméně 6 měsíců.

5.2.3.3. Výběr býků pro inseminaci ve stádech

K použití v inseminaci se býci vybírají na základě PH (genomická PH) a PH stanovené na dcerách s minimální opakovatelností $R = 50\%$ pro znaky reprodukce. Základním selekčním kritériem je dosažení úrovně GZW (případně ISU). Při výběru býků se zohledňují výsledky prověření pro všechny vlastnosti. Aktuální selekční kritéria stanoví pro každý rok Spolek a zveřejňuje na svých webových stránkách. Stanovená selekční kritéria jsou platná i pro dovoz spermatu plemenných býků prověřených v zahraničí, přitom rozhodující jsou výsledky GZW (případně ISU).

5.2.4. Selektce ve stádech

V rámci jednotlivých stád je žádoucí vyšší stupeň unifikace vlastností a znaků, která usnadňuje selektci a přípařování ve stádě. Pro zajištění takového modelu selektce je žádoucí definování konkrétního cíle šlechtění ve stádě a dále:

- a) na úseku přípařování:
- Především skupinové (liniové), výjimečně individuální přípařování a volba vhodného plemeníka – korektora (nejlépe komplexního býka) pro jeden až dva hlavní cíle korektce
 - použití TOP vynikajících přípařovaných plemeníků může být omezené pouze dostupností jejich spermatu.
- b) na úseku selektce:
- Rozhodující etapu selektce soustředit na období celé první laktace (305 dnů laktace) a především pak na počátek druhé laktace (prvních 100 dnů).
 - Stanovit minimální kritéria chovu pro výběr prvotetek, a především pak dojníc na druhé laktaci do stáda dojených krav.
 - K tomu účelu zvýšit intenzitu odchovu a zapouštění jalovic na co nejvyšší míru, alespoň 38 % ze stavu dojených krav.

5.2.5. Selektce krav a jalovic pro obměnu stád a záměrné přípařování zvířat

Přenos genů na úseku matka – dcera má nejmenší vliv na celkový genetický zisk. Důvodem je možnost jen velmi nízké intenzity selektce ve srovnání s ostatními úseky a také malý počet potomků, které zanechá běžná plemence v populaci. Stanovení konkrétních selekčních hranic pro plemence určené k produkci jalovic pro obměnu stáda závisí na zaměření a na možnostech daného chovu. Jako nástroj selektce slouží plemenné hodnoty a selekční index GZW dále genomické plemenné hodnoty a index gGZW (případně index ISU), analýza stáda a další služby, které Spolek chovatelům poskytuje. Vlastní výběr plemeníků, k inseminaci plemenic ve stádě se řídí zvoleným

cílem na základě analýzy stáda a podle zaměření chovu k omezení nežádoucího působení inbrední deprese je nutné při výběru rodičovských párů zohlednit koeficient příbuznosti u předpokládaného potomstva, který by neměl překročit 12,5 1%. Při výběru rodičovských párů mohou chovatelé využívat internetové služby Spolku (Bullselector atd.).

6. Práva a povinnosti účastníků šlechtitelského programu

- Právo zapojit se do šlechtitelského programu mají všichni chovatelé montbeliarde v České republice, pokud chovají plemenná zvířata plemene montbeliarde.
- Účastníci mají povinnost řídit se šlechtitelským programem, Řádem plemenné knihy a Jednacím řádem Spolku.

Chovatelé montbeliarde účastníci se šlechtitelského programu a vedení PK mají právo:

- aby jejich zvířata byla zapisována do plemenné knihy podle Řádu plemenné knihy a bylo jim vydán zootechnické osvědčení nebo potvrzení o původu na jejich zvířata,
- účastnit se hodnocení vlastností zvířat a genetického hodnocení a mít přístup k výsledkům, pokud jsou k dispozici,
- přístupu ke všem dalším službám, které Spolek poskytuje v souvislosti se šlechtitelským programem a vedením PK,
- účastnit se stanovování a rozvíjení šlechtitelského programu,
- stát se členy Spolku dle Stanov, Jednacího řádu.

Spolek má právo:

- Vyloučit z účasti na šlechtitelském programu a z PK chovatele, pokud nedodržuje pravidla šlechtitelského programu, Řádu PK, nebo povinnosti podle procesních pravidel uvedených v Jednacím řádu.

7. Publikace výsledků šlechtitelského programu

Účastníci šlechtitelského programu mají k dispozici výsledky testování, hodnocení a genetického hodnocení svých zvířat prostřednictvím on-line internetových aplikací. Souhrnné výsledky, seznamy zvířat, jsou pravidelně zveřejňovány na webových stránkách Spolku a publikovány v tištěném dvoujazyčném periodiku Výroční zpráva (Annual report) a ve Spolkovém časopise Zpravodaj – i on-line verze.⁵

Komplexní vyhodnocení realizace šlechtitelského procesu za uplynulý rok a porovnání dlouhodobého vývoje zpracovává Spolek formou ročního vyhodnocení, schváleného členským shromážděním a zveřejňovaného obvykle na webové stránce.⁶ Tento web je otevřený nejen všem členům PK a všem zainteresovaným chovatelským organizacím, ale je i veřejně přístupný.

8. Kontrola realizace šlechtitelského programu

⁵ [Zpravodaje | ČESTR \(cestr.cz\)](#)

⁶ [Zpravodaje | ČESTR \(cestr.cz\)](#)

RPK, jako pracovní orgán Spolku pro řízení PK a šlechtitelského programu, hodnotí na všech svých zasedáních postup a výsledky realizace šlechtitelského programu v průběhu roku. Na tomto podkladě přijímá Spolek opatření a zpřesňuje metodické postupy k usměrnění, popř. korekci šlechtitelského postupu.

Komplexní vyhodnocení realizace šlechtitelského procesu za uplynulý rok a porovnání dlouhodobého vývoje zpracovává Spolek formou ročenky zveřejňované obvykle v I. čísle Spolkového Zpravodaje následujícího roku. Zpravodaj je distribuován všem členům PK a všem zainteresovaným chovatelským organizacím a je zveřejňován na webových stránkách Spolku.

Spolek předkládá souhrnnou zprávu o rozboru šlechtění a realizaci programu MZe ČR po jejím projednání a odsouhlasení Členským shromážděním SCHČSS.

Podrobný výklad výsledků je součástí programu každoročního Členského shromáždění SCHČSS, odborných seminářů pořádaných Spolkem nebo zájmovými organizacemi různých úrovních.

9. Obecná ustanovení

S výjimkami z ustanovení a parametrů šlechtitelského programu tento program nepočítá. Pokud by se potřeba výjimky z nepředpokladatelných a závažných důvodů přeci vyskytla, může ji povolit v zásadě jen Rada ze společného zasedání s RPK, a to v písemném zápisu z jednání s patřičným zdůvodněním a návrhem případného dodatku ke šlechtitelskému programu. Výjimky mohou být uplatněny pouze ve zcela zdůvodněných případech, kdy je účelné přihlédnout k vynikající úrovni některé z hlavních vlastností, popř. při zdůvodněných odchylkách od stanovených parametrů u dalších vlastností.

- a) Znění ŠP schválené Členským shromážděním ze dne 28.11. 2024 vstupuje v platnost po schválení MZe ČR.